

Centraal Bureau
voor de Statistiek

Rapport

Aandeel MKB in buitenlandse handel en investeringen

Drie afbakeningen van het MKB

Oscar Lemmers

Dit onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Er waren geen extra enquêtes nodig. De nieuwe cijfers zijn gemaakt door al bestaande gegevens te combineren.

CBS Heerlen

CBS-weg 11
6412 EX Heerlen
Postbus 4481
6401 CZ Heerlen
+31 45 570 60 00

www.cbs.nl

projectnummer 300716
EBH
12 december 2014

kennisgeving De in dit rapport weergegeven opvattingen zijn die van de auteur(s) en komen niet noodzakelijk overeen met het beleid van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Samenvatting

Dit rapport toont buitenlandse handel in goederen¹ en investeringen door het MKB volgens drie afbakeningen van het MKB. Deze gaan allen uit van het aantal werkzame personen. In de eerste, traditionele afbakening, is dat bij het bedrijf. De tweede kijkt naar de overkoepelende onderneming. De derde afbakening in dit onderzoek beschouwt, in overeenstemming met de EU-definitie van het MKB, de overkoepelende onderneming wereldwijd. De 1^e en 2^e afbakening geven fors verschillende aandelen van MKB in import en export, maar de verschillen tussen de 2^e en 3^e afbakening zijn klein. Voor buitenlandse investeringen door het MKB is het verschil groter. Bij de 3^e afbakening zijn deze zes procent lager dan bij de 2^e afbakening.

Inleiding

Dit onderzoek vormt een voorstudie voor een onderzoek naar de export en exporteurs van goederen uit de top-sectoren. Daarbij wordt onder meer een onderscheid aangebracht tussen het grootbedrijf en het MKB. In een eerdere studie (CBS 2014a) was het MKB voor het eerst nader afgebakend door niet alleen rekening te houden met de grootte van een individueel bedrijf maar ook met de grootte van de overkoepelende onderneming, gevestigd in Nederland. Daarmee werden bedrijven die behoren tot een onderneming waar 250 of meer mensen werken uitgesloten van het MKB. Deze studie houdt ook rekening met dochterbedrijven in het buitenland om zo te komen tot een nadere afbakening van het zelfstandige MKB.

Uitkomsten van dit onderzoek worden gebruikt in de komende publicatie over export en exporteurs uit de Topsectoren die begin 2015 wordt gepubliceerd. De uitkomsten kunnen echter ook gebruikt worden voor ander onderzoek naar het belang van het MKB voor internationalisering.

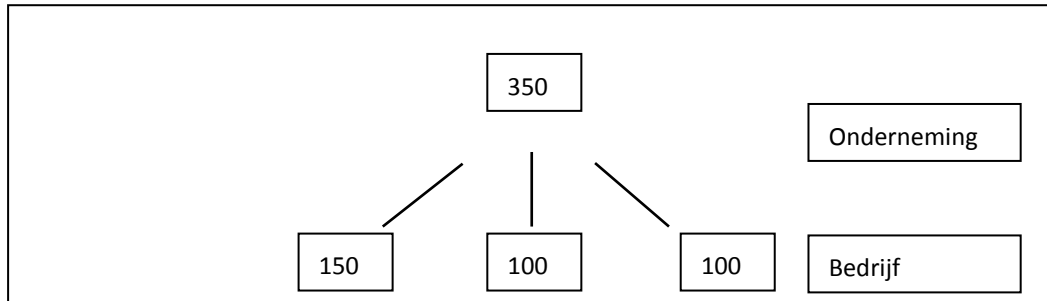
Er zijn dus verschillende manieren om tegen het MKB aan te kijken. Bijvoorbeeld, een bedrijf behoort tot het MKB als

1. Er minder dan 250 mensen werken, óf
2. Er minder dan 250 mensen werken bij de overkoepelende onderneming in Nederland en het bedrijf in Nederlandse handen is, óf
3. Er minder dan 250 mensen werken bij de overkoepelende onderneming wereldwijd

¹ Het is belangrijk te realiseren dat het hier steeds gaat om handel in goederen. De buitenlandse handel in diensten zijn dus niet meegenomen. Het CBS werkt er aan om de informatie op dit gebied te ontsluiten.

De eerste afbakening is gangbaar, ook omdat instanties vaak niet over de informatie beschikken om 2) of 3) te bepalen. Maar de EU-definitie² beschouwt alleen 3) als MKB.

Figuur 1. Bedrijven behoren tot MKB volgens afbakening 1, niet volgens afbakening 2

De achterliggende gedachte achter de EU-definitie is dat het nationale en Europese MKB-beleid niet bedoeld is voor kleine bedrijven die deel uit maken van een grote onderneming met het bijbehorende netwerk voor kennis en financiering. Dit beleid is bedoeld voor de bedrijven die onder een kleine onderneming vallen en daarom over beperkte middelen beschikken in vergelijking met het grootbedrijf.

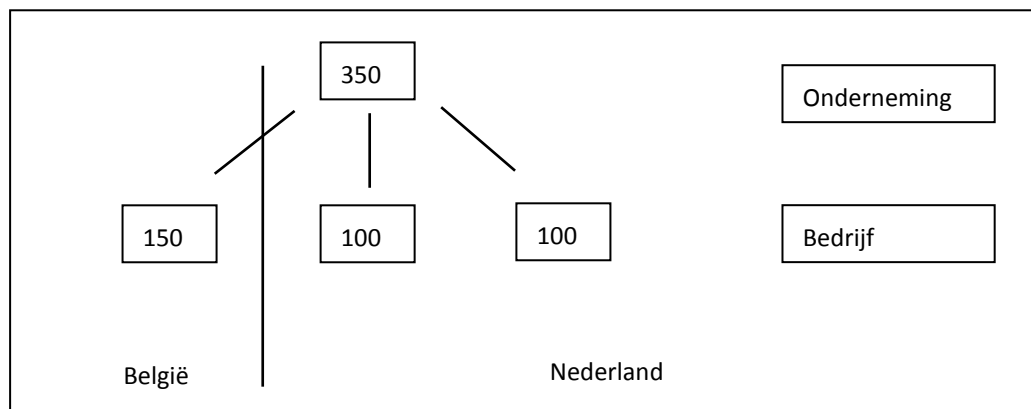
Daarom gebruikt CBS (2014a) op verzoek van het ministerie van Buitenlandse Zaken niet de eerste afbakening. Deze wijkt immers sterk af van de Europese richtlijn. De exacte implementatie van de richtlijn is echter moeilijk. Gegevens over werkgelegenheid, omzet, en balanstotaal wereldwijd zijn voor kleine ondernemingen moeilijk te verkrijgen. Daarom gebruikte het CBS in dat rapport de 2e afbakening. Daarbij maakte het de aanname dat een bedrijf in Nederland met een buitenlandse moeder altijd zo groot zal zijn dat het niet tot het MKB behoort.

Uit deze aanpak kwam naar voren dat er grote verschillen zijn tussen kleine bedrijven die wél en kleine bedrijven die niet deel uit maken van een grote onderneming. De handelaren in de eerste groep hebben bijvoorbeeld 50 keer zoveel import en export als de handelaren in de tweede groep (CBS 2014b).

De extra stap in dit rapport is ook te kijken naar de grootte van de bovenliggende onderneming wereldwijd. Een onderneming met 200 werknemers in Nederland en 150 werknemers in België mag immers niet tot het MKB gerekend worden volgens de Europese definitie. Zie figuur 2.

² "Tot de categorie kleine, middelgrote en micro ondernemingen („MKB”) behoren ondernemingen waar minder dan 250 personen werkzaam zijn en waarvan de jaaromzet 50 miljoen EUR en/of het jaarlijkse balanstotaal 43 miljoen EUR niet overschrijdt. De onderneming moet zelfstandig zijn, dat wil zeggen dat 25% van het kapitaal of van de stemrechten niet in handen moet zijn van één onderneming of van verscheidene ondernemingen gezamenlijk die niet aan de definitie van het MKB beantwoorden."

Figuur 2. Bedrijven behoren tot MKB volgens afbakening 2, niet volgens afbakening 3

De drie afbakeningen worden voor het jaar 2012 bepaald. Dit is beschreven in het onderdeel methoden. Dan volgt een vergelijking tussen de drie afbakeningen door naar totale import, export en buitenlandse investeringen te kijken. Het rapport sluit af met conclusies en aanbevelingen.

Methoden

De eerste twee afbakeningen, die kijken naar de grootte van het bedrijf en de onderneming in Nederland, worden gemaakt met de informatie uit het Algemeen Bedrijvenregister (ABR). Dit bevat voor ieder bedrijf en iedere onderneming informatie over onder andere de grootte en de bedrijfstak.

De derde afbakening, die kijkt naar de grootte van het bedrijf wereldwijd, is gecompliceerder. Er is bij externe partijen weliswaar informatie over het aantal werknemers bij buitenlandse dochters, maar deze informatie is kostbaar en niet altijd volledig. In overleg met het Ministerie van Buitenlandse Zaken is daarom besloten om hier van af te zien. In plaats daarvan is een methode gebruikt (CBS 2009) die ook voor een andere statistiek³ op het CBS gebruikt wordt. Deze werkt als volgt:

1. Voor een groep grote ondernemingen is bekend hoe veel werknemers zij per buitenlandse deelneming hebben en hoeveel buitenlandse deelnemingen zij hebben
2. Het aantal werknemers in Nederland is ook bekend
3. Schat hiermee een model voor het aantal werknemers in het buitenland
4. Gebruik de schattingen van dit model⁴ voor de kleine ondernemingen. Daarvoor is bekend hoeveel buitenlandse deelnemingen zij hebben en hoeveel werknemers in Nederland zij hebben.

³ Namelijk de Outward Foreign Affiliates Statistics (Outward FATS).

⁴ Het model had een adjusted R^2 van 0.51, wat een goede fit van het model indiceert.

De gegevens uit stap 1 en 2 volgen uit de Outward FATS en het ABR. De gegevens uit stap 4 volgen uit de vennootschapsbelasting en het ABR. Zie CBS (2014a) hoe de vennootschapsbelasting gebruikt werd om voor een belastingaangever het aantal deelnemingen in het buitenland af te leiden.

Na het schatten van de werkgelegenheid bij een onderneming wereldwijd worden deze schattingen gekoppeld aan bestaande informatie (CBS 2014a) over de buitenlandse handel en investeringen door een onderneming. Na het onderverdelen van de ondernemingen in twee groepen (wereldwijd minder dan 250 werkzame personen, wereldwijd 250 of meer werkzame personen) worden de totale import, export en buitenlandse investeringen bij elkaar opgeteld.

Het is belangrijk te realiseren dat het model een schatting oplevert en niet de absolute waarheid. Het is altijd mogelijk dat een bedrijf volgens het model minder dan 250 werknemers wereldwijd heeft terwijl het er meer zijn. Dan wordt de export door het MKB in dit geval overschat. Anderzijds zal ook het omgekeerde voorkomen: dat een bedrijf volgens het model meer dan 250 werknemers wereldwijd heeft terwijl dat er minder zijn. Dan wordt de export door het MKB in dit geval onderschat. Door de onder- en overschattingen samen te nemen komt op totaalniveau een goed idee van de werkelijkheid tot stand.

Resultaten

Van de ruim 7000 ondernemingen met minder dan 250 werkzame personen in Nederland, die in Nederlandse handen zijn, en in 2011 buitenlandse investeringen hadden (CBS 2014a), was het buitenlandse deel in slechts 1 procent van de gevallen zo groot dat de onderneming wereldwijd na het meetellen van het buitenlandse deel boven de 250 werkzame personen uit kwam.

De afbakening op basis van de grootte van het bedrijf en die op basis van de grootte van de onderneming (in Nederland) geven heel verschillende resultaten voor de grootte van de handel in goederen door het MKB. Voor zowel import als export komt het aandeel van het MKB meer dan de helft lager uit als naar de grootte van de onderneming wordt gekeken in plaats van naar de grootte van het bedrijf.

De afbakening die de grootte van de onderneming wereldwijd meeneemt maakt geen groot verschil ten opzichte van de afbakening die alleen naar de grootte van de onderneming in Nederland kijkt. Import en export wijken op totaalniveau minder dan één procent af. Het verschil tussen de twee afbakeningen is groter als het gaat om investeringen, namelijk zes procent.

Import goederen door Nederlands bedrijfsleven⁵, 2012

	Waarde	Aantal bedrijven
	<i>mln euro</i>	<i>x 100</i>
Totaal	293.042	1.905 ⁶
MKB volgens afbakening 1	176.167	1.887
MKB volgens afbakening 2	77.338	1.793
MKB volgens afbakening 3	76.815	1.792

Export goederen door Nederlands bedrijfsleven, 2012

	Waarde	Aantal bedrijven
	<i>mln euro</i>	<i>x 100</i>
Totaal	309.536	1.264
MKB volgens afbakening 1	194.493	1.251
MKB volgens afbakening 2	84.906	1.169
MKB volgens afbakening 3	84.147	1.168

Buitenlandse investeringen, 2011

	Waarde	Aantal bedrijven
	<i>mln euro</i>	<i>x 100</i>
Totaal	758.443	(onbekend)
MKB volgens afbakening 1	(onbekend)	(onbekend)
MKB volgens afbakening 2	4.472	81
MKB volgens afbakening 3	4.210	79

⁵ De buitenlandse handel door het Nederlandse bedrijfsleven is niet hetzelfde als de totale buitenlandse handel van Nederland. Er is namelijk ook internationale handel door bedrijven die niet in Nederland gevestigd zijn. Bijvoorbeeld, een bedrijf in Azië importeert de goederen in Nederland. Dit is dus geen import door het Nederlandse bedrijfsleven.

⁶ De aantallen in deze tabellen wijken licht af van die in hoofdstuk 3 en 5 van CBS (2014a). Dat komt doordat het hier gaat om aantallen bedrijven, en in die publicatie om aantallen ondernemingen. En een onderneming kan uit meerdere bedrijven bestaan.

Het verschil tussen handel en investeringen komt doordat de bedrijven met investeringen heel vaak ook buitenlandse handel hebben. Het zijn ook de grotere bedrijven onder de MKB-ers. Terwijl de bedrijven met buitenlandse handel maar zelden buitenlandse investeringen hebben. Hier zitten immers ook de bedrijven bij die voor 1000 euro exporteerden. Dat betekent dat het aandeel van de bedrijven met investeringen in handel kleiner is dan in investeringen, waar het per definitie 100 procent is. En ook het aandeel van de groep die wereldwijd groter is dan 250 werknemers is dus kleiner in handel dan in investeringen. Als we naar de groep van investeerders kijken, dan heeft de groep die wereldwijd groter is dan 250 werknemers zowel in de import, export als investeringen een aandeel van 5-6 procent.

Conclusies en aanbevelingen

De resultaten laten zien dat de verschillen tussen de afbakeningen aanzienlijk kunnen zijn. De afbakening alleen op basis van de grootte van het bedrijf en de afbakening op basis van de grootte van de bovenliggende onderneming⁷ lopen ver uit elkaar. Vanwege deze verschillen is het duidelijk dat het zinvol is om te kijken naar de grootte van de onderneming in Nederland. In 2012 bedroeg de export door het MKB 194 miljard volgens het eerste concept, maar 85 miljard volgens het tweede concept. Een verdere aanscherping, door naar de grootte van de bovenliggende onderneming wereldwijd te kijken, maakt weinig verschil voor de buitenlandse handel. Deze valt dan nog geen procent lager uit. Voor de buitenlandse investeringen door het MKB is het verschil groter; deze zijn zes procent lager.

Het MKB wordt gezien als belangrijke aanjager van de economie (zie bijvoorbeeld Roelofsen et al. 2014). Waar het gaat om internationalisering lijkt het MKB een beperkte rol te spelen. Het aandeel van het MKB in import, export en buitenlandse investeringen is respectievelijk 26, 27 en 1 procent als de derde afbakening (die het dichtst in de buurt komt van de EU-definitie) gebruikt wordt.

De rol van het MKB is echter groter dan deze cijfers aangeven. Ten eerste is het MKB een belangrijk toeleverancier van het exporterende grootbedrijf. Daarnaast loopt een aanzienlijk deel via bijvoorbeeld de groothandel en veilingen (tuinbouw, bloemen). Dit blijkt uit onderzoek van het EIM (Braaksma en Tiggeloove, 2009). Kwaak (2013) keek daarom hoeveel kleine bedrijven direct exporteren en hoeveel ze indirect (als toeleverancier van grootbedrijf of groothandel) exporteren. Hij deed dat voor de bedrijven met minder dan 100 werknemers. Hij schatte dat hun aandeel in de export 10 procentpunt hoger is als hun indirecte bijdrage ook meegerekend wordt.

Beide aspecten verdienen een nadere statistische analyse rekening houdend met de in dit rapport gebruikte afbakening van het MKB. Alleen dan kan een gefundeerd oordeel

⁷ Met de aanname dat een bedrijf in Nederland met een buitenlandse moeder niet tot het MKB behoort omdat deze wereldwijd 250 of meer werknemers heeft.

worden gegeven over enerzijds het belang van het MKB voor de internationale handel en anderzijds het belang van de internationale handel voor het MKB.

Literatuur

Alberda, A., Lemmers, O., Smit, R., Tiggeloo, N. en Van der Linden, B. (2013). *Monitor Buitenlandse Investeringen door het MKB*. CBS en Panteia/EIM.

BHO (2013). *Vaststelling begroting Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2014*. 2. Beleidsagenda.

Braaksma, R., Tiggeloo, N. (2009). *Indirecte export en de rol van de groothandel. Een verkennend onderzoek*. Panteia/EIM.

CBS (2009). *Bijchatting Outward FATS voor buitenlandse deelnemingen van Nederlandse MKB ondernemingen*.

CBS (2013). *Goederenexport sterk gericht op EU*. Webartikel.

CBS (2014a). *Internationalisering MKB, handelsprioritaire landen en DGGF-landen*.

CBS (2014b). *Zelfstandig MKB verzorgt minder dan helft handel totaal MKB*. 1.1 in Internationaliseringsmonitor 2014, derde kwartaal.

Kwaak, T. (2013). *De verdiensten van het mkb aan uitvoer*. ESB 4679, 112.

Roelofsen, O., Hirscher, J., Van der Lande, C. (2014). *Het kleinbedrijf. Grote motor van Nederland*. McKinsey en Company.

Afkortingen

ABR	Algemeen Bedrijvenregister
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
EU	Europese Unie
FATS	Foreign Affiliates Statistics
MKB	Midden- en kleinbedrijf
SFGO	Statistiek Financiën Grote Ondernemingen